

„TAK PŘÍSAHÁM!“

Pplk. JUDr. Josef HRUDKA

První významnou společenskou událostí v profesním životě každého příslušníka Policie České republiky (dále jen „policisty“) je složení služebního slibu. Tohoto slavnostního aktu se kromě budoucích policistů a představitelů vrcholného managementu Policie České republiky zúčastňují zpravidla i pozvaní hosté z Ministerstva vnitra České republiky a územní samosprávy. Slavnostní atmosféru, spojenou se silným emocionálním prožitkem, umocňuje mnohdy reprezentativnost prostor, kde se služební slib koná, doprovod Hudby hradní stráže a Policie České republiky, přítomnost osob blízkých mladým policistům, ale i např. členů historické skupiny Četnické pátrací stanice Praha, předání pamětního listu a ocenění služebně starších kolegů, kteří se tak veřejně stávají kladným vzorem nastupující policejní generace.

Institut služebního slibu, tak jak ho známe dnes, je součástí zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o služebním poměru“), který upravuje právní poměry fyzických osob, které v bezpečnostních sborech vykonávají službu (dále jen „příslušník“), jejich odměňování, řízení ve věcech služebního poměru a organizační věci služby. „Bezpečnostním sborem se rozumí Policie České republiky, Hasičský záchranný sbor České republiky, Celní správa České republiky, Vězeňská služba České republiky, Bezpečnostní informační služba a Úřad pro zahraniční styky a informace.“¹⁾

Text služebního slibu, který v den nástupu k výkonu služby skládá příslušník, zní:

„Slibuji na svou čest a svědomí, že při výkonu služby budu nestranný a budu důsledně dodržovat právní a služební předpisy, plnit rozkazy svých nadřízených a nikdy nezneužiji svého služebního postavení. Budu se vždy a všude chovat tak, abych svým jednáním neohrozil dobrou pověst bezpečnostního sboru. Služební povinnosti budu plnit řádně a svědomitě a nebudu váhat při ochraně zájmů České republiky nasadit i vlastní život.“²⁾

Následující řádky, za pomoci krátkého historického exkurzu od roku 2007 do sedmdesátých let 19. století a exkurzu do legislativy sousedních zemí, vám představí institut služebních přísah či slibů v různých jeho „společenských“ podobách, s uvedením jistých anomálií, které naše historie přinesla, a zároveň se pokusí obsah služebních přísah a slibů zobecnit do jednotlivých, vzájemně se prolínajících obsahových prvků.

Příslušník, který již je ve služebním poměru a skládal služební přísahu podle předchozích zákonů, neskládá služební slib podle zákona o služebním poměru, účinného od 1. 1. 2007. Složení služební přísahy podle dosavadních právních předpisů se považuje za složení služebního slibu podle tohoto zákona.³⁾ Tuto dikci v obdobném znění⁴⁾ obsahoval i zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní republiky č. 334/1991 Sb., o služebním poměru policistů zařazených ve Federálním policejním sboru a Sboru hradní policie, který respektoval složení přísahy podle zákona Federálního shromáždění Československé socialistické republiky č. 74/1990 Sb., kterým se stanovovalo nové znění vojenské přísahy a služební přísahy příslušníků Sboru národní bezpečnosti a Sborů nápravné výchovy... atd. Mezi služebním slibem a služební přísahou předchozích, již obsoletních, výše uvedených zákonů, nebyl diametrální rozpor (viz texty přísah v historickém exkurzu). Jiná situace ovšem byla v roce 1990, kdy nastaly nové ústavní, legislativní a společenské poměry. Tehdy zákon č. 74/1990 Sb., kterým se stanovovalo nové znění služební přísahy příslušní-

ků Sboru národní bezpečnosti a Sborů nápravné výchovy... atd., příslušníkům Sboru národní bezpečnosti a Sboru nápravné výchovy, kteří složili služební přísahu podle zákona č. 100/1970 Sb., o služebním poměru příslušníků Sboru národní bezpečnosti (před účinností zákona č. 74/1990), ponechával dobu jednoho měsíce pro uvážení, zda služební přísahu podle nové právní úpravy složí. Služební orgán byl tehdy povinen předložit služební přísahu podle tohoto zákona do dvou měsíců ode dne, kdy tento zákon nabyl účinnosti, a odmítnul-li příslušník složit služební přísahu nebo uplynula-li marně lhůta pro uvážení a její složení, potom služební poměr skončil dnem, kdy k těmto skutečnostem došlo. Příslušníkům Sboru národní bezpečnosti a Sboru nápravné výchovy, kteří nesložili, nebo odmítli složit tuto novou přísahu ve stanovené lhůtě a jejich služební poměr proto skončil, nenáleželo odchodné, platové vyrovnání ani příspěvek za službu.⁵⁾

EXKURZ HISTORICKÝ

Text přísahy c. k. četníků (důstojníků i mužstva) z roku 1871

Přísahám slavně Bohu všemohoucímu, jeho Apoštolskému Veličenství nejjasnějšímu knížeti a pánu Františkovi Josefovi Prvnímu, z boží milosti císaři Rakouskému, králi Českému atd. atd., Apoštolskému králi Uherskému, a schváleným zákonům vlasti věrnost a oddanost.

Přísahám, že chci povinnosti zvláště vyznačené, které na mne jakožto c. k. četníka (důstojníka četnického) v příčině služby pro zachování veřejné bezpečnosti, pořádku a pokoje dle instrukce k tomu se vztahující náležejí, a povinnosti, které na mne jako na vojáka náležejí dle zákonů a předpisů vojenských, svědomitě plnit, přitom vždy jen dobré služby Jeho Veličenství a státu na zřeteli mít, zákonů, jakož i příkazů, které mne dojdou od úřadů k tomu ustanovených, od mých představených a vyšších, ochotně poslušen býti, a tajemství služební věrně zachovávat.

Čehož mi dopomáhej Bůh!⁶⁾

Text přísahy členů Sboru četnictva státu Československého z roku 1923

Přísahám při všem, co jest mi svato a v plné shodě se svým svědomím a přesvědčením, že budu republice Československé a její vládě věren a oddán, že budu jejich zákonů a nařízení mně nadřízených úřadů a svých představených ochotně poslušen, že budu přísně zachovávat úřední tajemství, a že při svém konání budu mít vždycky jen zájem služby a prospěch republiky Československé na zřeteli.

¹⁾ § 1 zák. č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů.

²⁾ § 17 zák. č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů.

³⁾ § 221 zák. č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁾ § 128 odst. 6 „Služební přísaha složená podle dosavadního zákona se považuje za služební přísahu složenou podle tohoto zákona.“

⁵⁾ Čl. III. zák. č. 169/1990 Sb., o občanských komisích působících v resortech ministerstev vnitra a o změně a doplnění zák. č. 100/1970 Sb., o služebním poměru příslušníků sboru národní bezpečnosti, ve znění zák. č. 63/1983 Sb. a zák. č. 74/1990 Sb.

⁶⁾ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva I. Habsburská monarchie (1526 – 1918)*. 1 vyd. Praha: Themis, 1997. s. 140. ISBN 80-85821-52-4

Přisáhám, že povinnosti četníka (četnického důstojníka), jež jsou nebo budou zákony a nařízeními nebo rozkazy mých představených pro zachování veřejného pořádku, klidu a bezpečnosti stanoveny a povinnosti vojína, jež mně zákony a předpisy vojenskými jsou nebo budou uloženy a jež jsem vojenskou přísahou na sebe vzal, budu svědomitě a nestranně plnit.

Tak přísahám!⁷⁾

Text služební přísahy pro příslušníky SNB z roku 1945

Přisáhám při všem, co jest mi svato a v plné shodě se svým svědomím a přesvědčením, že budu vždy věren a oddán Československé republice, jejímu presidentu a vládě, že budu jejich zákony a nařízení mně nadřízených činitelů a rozkazů svých velitelů ochotně poslušen, že budu přísně zachovávat úřední tajemství a že při svém jednání budu mít vždycky na zřeteli jen zájem služby, prospěch Československé republiky a jejího lidu.

Přisáhám, že povinnosti strážce národní bezpečnosti, jež jsou nebo budou mi zákony a nařízeními nebo rozkazy mých představených pro zachování veřejného pořádku, klidu a bezpečnosti stanoveny, a povinnosti vojína, jež mně zákony a předpisy vojenskými jsou nebo budou uloženy a jež jsem vojenskou přísahou na sebe vzal, budu svědomitě a nestranně plnit.

Tak přísahám!⁸⁾

Text služební přísahy pro příslušníky SNB z roku 1949

Já, občan lidově demokratické republiky Československé, přísahám, že budu vždy čestným, statečným, ukázněným a bdělým příslušníkem Sboru národní bezpečnosti, budu přísně zachovávat a střežit služební a státní tajemství a bezpodmínečně plnit uložené mi povinnosti a rozkazy svých velitelů a nadřízených.

Přisáhám, že budu do posledního dechu věren a oddán Československé republice, jejímu lidu, lidově-demokratickému zřízení a jejím zákonům, presidentu republiky a vládě.

Přisáhám, že budu bránit vždy a všude, mužně a neochvějně, nešetře své krve ani života, bezpečnost státu, bezpečnost všech jeho občanů, lidově demokratické zřízení a revoluční vymoženosti pracujícího lidu, vedeného dělnickou třídou k socialismu.

Jestliže poruším slavnostní přísahu, nechť mne postihne tvrdý trest zákona, obecná nenávisť a opovržení pracujícího lidu.

Tak přísahám!⁹⁾

Text služební přísahy pro příslušníky SNB z roku 1961

Já, občan Československé socialistické republiky, přísahám věrnost své vlasti, presidentu, vládě a všemu pracujícímu lidu, vedenému Komunistickou stranou Československa.

Slibuji, že budu vždy statečným, čestným a ukázněným příslušníkem bezpečnostního sboru ministerstva vnitra, že budu zachovávat státní a služební tajemství a neustále zdokonalovat své politické a odborné vědomosti. Všechny úkoly uložené zákony, řády a rozkazy budu plnit důsledně a iniciativně. Přísně budu střežit socialistickou zákonost, chránit výsledky socialistického budování, životy a zdraví občanů, veřejný pořádek, majetek lidu a socialistické vymoženosti pracujících.

Přisáhám, že budu vždy rozhodně bojovat proti nepřátelům své vlasti, nepřátelům Sovětského svazu i ostatních socialistických zemí.

Slibuji, že jsem připraven vynaložit všechny své schopnosti a nasadit i život v boji za zájmy Československé socialistické republiky, za vítězství míru a komunismu.

Tak přísahám!¹⁰⁾

Text služební přísahy pro příslušníky SNB z roku 1971

Já, příslušník Sboru národní bezpečnosti, slavnostně přísahám věrnost své socialistické vlasti – Československé socialistické republice, dělnické třídě a všemu pracujícímu lidu vedenému Komunistickou stranou Československa.

Slibuji, že budu čestným, statečným a ukázněným příslušníkem Sboru národní bezpečnosti, že budu neochvějně chránit socialistické společenské a státní zřízení, zákonná práva občanů a veřejný pořádek.

Budu zdokonalovat svou politickou připravenost na základě marxismu-leninismu, úroveň svého všeobecného i odborného vzdělání a dbát o svou bezúhonnost. Přísně budu střežit státní a služební tajemství.

Budu vždy rozhodně bojovat proti nepřátelům své socialistické

vlasti, nepřátelům Svazu sovětských socialistických republik a ostatních spolkových socialistických zemí. Budu střežit přátelství a upevňovat spolupráci s lidem Svazu sovětských socialistických republik a ostatních spolkových socialistických zemí a bojový svazek s jejich ozbrojenými bezpečnostními sbory.

Vynaložím všechny své síly a schopnosti a jsem připraven nasadit i život v boji za zájmy Československé socialistické republiky a při plnění jejich internacionálních závazků, v boji za vítězství míru a komunismu.

Tak přísahám!¹¹⁾

Text služební přísahy příslušníků SNB z roku 1990

Já, příslušník Sboru národní bezpečnosti, slavnostně prohlašuji, že budu věrný Československé socialistické republice.

Budu čestným, statečným a ukázněným příslušníkem Sboru národní bezpečnosti. Při plnění svých služebních povinností se budu řídit ústavou a zákony a budu chránit ústavní zřízení Československé socialistické republiky, práva občanů a veřejný pořádek. K tomu jsem připraven vynaložit všechny své síly i schopnosti a nasadit i svůj život.

Tak přísahám!¹²⁾

Text služební přísahy policistů Federálního policejního sboru a Sboru hradní policie z roku 1991

Slavnostně prohlašuji, že budu věrný České a Slovenské Federativní republice.

Budu čestným, statečným a ukázněným policistou. Při plnění všech služebních povinností se budu řídit ústavou a zákony a budu chránit ústavní zřízení České a Slovenské Federativní Republiky, práva občanů a vnitřní pořádek.

K tomu jsem připraven vynaložit všechny své síly i schopnosti a nasadit i svůj život.

Tak přísahám!¹³⁾

Text služební přísahy policistů Policie České republiky z roku 1992

Slibuji, že budu čestným, statečným a ukázněným příslušníkem Policie České republiky. Své síly a schopnosti vynaložím ve prospěch společnosti tak, abych chránil práva občanů, veřejný pořádek a bezpečnost a ústavní zřízení České republiky, a to i s nasazením vlastního života. Při plnění svých služebních povinností se budu vždy řídit ústavou a zákony a v souladu s nimi i rozkazy a pokyny svých nadřízených.

Tak přísahám!¹⁴⁾

Text služební slibu policistů Policie České republiky z roku 2007

Slibuji na svou čest a svědomí, že při výkonu služby budu nestranný a budu důsledně dodržovat právní a služební předpisy, plnit rozkazy svých nadřízených a nikdy nezneužiji svého služebního postavení. Budu se vždy a všude chovat tak, abych svým jednáním neohrozil dobrou pověst bezpečnostního sboru. Služební povinnosti budu plnit řádně a svědomitě a nebudu váhat při ochraně zájmů České republiky nasadit i vlastní život.¹⁵⁾

⁷⁾ Výtisk ministra vnitra č. 47.446/13-1923 ze dne 13. 7. 1923.

⁸⁾ Věstník Sboru národní bezpečnosti, roč. 1945, č. 1-2.

⁹⁾ Nařízení ministra vnitra č. 171/1949 Sb., jímž se vydávají předpisy o služební přísaze, o zkušební době, o propouštění v této době a o povolení k uzavírání sňatků příslušníků Sboru národní bezpečnosti.

¹⁰⁾ Vyhláška ministra vnitra č. 35/1961 Sb., o služební přísaze příslušníků bezpečnostních sborů ministerstva vnitra.

¹¹⁾ Zákon č. 100/1970 Sb., o služebním poměru příslušníků Sboru národní bezpečnosti, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁾ Zákon č. 74/1990 Sb., kterým se stanoví nové znění vojenské přísahy a služební přísahy příslušníků Sboru národní bezpečnosti a Sborů nápravné výchovy, upravuje název československé armády, upravuje řádná dovolená vojáků v základní službě a jímž se mění zákon č. 40/1974 Sb., o Sboru národní bezpečnosti.

¹³⁾ Zákon č. 334/1991 Sb., o služebním poměru policistů zařazených ve Federálním policejním sboru a Sboru hradní policie, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁾ Zákon č. 186/1992 Sb., o služebním poměru příslušníků Policie České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵⁾ § 17 zák. č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů.

EXKURZ DO LEGISLATIVY SOUSEDNÍCH ZEMÍ

Slovenská republika

Sľubujem vernosť Slovenskej republike. Budem čestný, statočný a disciplinovaný. Svoje sily a schopnosti vynaložím na to, aby som chránil práva občanov, ich bezpečnosť a verejný poriadok, a to aj s nasadením vlastného života. Budem sa riadiť ústavou, ústavnými zákonmi, zákonmi a ďalšími všeobecne záväznými právnymi predpismi.

Tak prisahám! ¹⁶⁾

Polská republika

*Ja, obywatel Rzeczypospolitej Polskiej, świadom podejmowanych obowiązków policjanta, ślubuję: służyć wiernie Narodowi, chronić ustanowiony Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej porządek prawny, strzec bezpieczeństwa Państwa i jego obywateli, nawet z narażeniem życia. Wykonując powierzone mi zadania, ślubuję pilnie przestrzegać prawa, dochować wierności konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej, przestrzegać dyscypliny służbowej oraz wykonywać rozkazy i polecenia przełożonych. Ślubuję strzec tajemnicy państwowej i służbowej, a także honoru, godności i dobrego imienia służby oraz przestrzegać zasad etyki zawodowej.*¹⁷⁾

Já, občan Polské republiky, vědom si povinností policisty, kterých se ujímám, slibuji: věrně sloužit Národu, chránit právní řád ustanovený Konstitucí Polské republiky, střežit bezpečnost státu a jeho občanů, a to i s nasazením života. Při výkonu svěřených mi úkolů, slibuji pilně dodržovat zákony, zachovat věrnost konstitučním orgánům Polské republiky, dodržovat služební disciplínu a plnit rozkazy a příkazy nadřízených. Slibuji střežit státní a služební tajemství, a také cti, důstojnosti a dobrého jména služby a dodržovat zásady profesní etiky.

Svobodný stát Bavorsko

*Ich schwöre Treue dem Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland und der Verfassung des Frei-staates Bayern, Gehorsam den Gesetzen und gewissenhafte Erfüllung meiner Amtspflichten. Der Eid kann auch mit der Beteuerung geleistet werden: „So wahr mir Gott helfe“.*¹⁸⁾

Prisahám věrnost Ústavě Spolkové republiky Německo a ústavě Svobodného státu Bavorsko, poslušnost zákonům a svědomitě plnění svých úředních povinností.

Prísaha může být také doplněna přáním: “K tomu mi dopomáhej Bůh”.

Svobodný stát Sasko

*Ich schwöre, dass ich mein Amt nach besten Wissen und Können führen, Verfassung und Recht achten und verteidigen und Gerechtigkeit gegenüber allen üben werde. Der Eid kann auch mit der Beteuerung geleistet werden: „So wahr mir Gott helfe“.*¹⁹⁾

Prisahám, že můj úřad budu vykonávat dle mého nejlepšího vědomí a možností, budu dbát a hájit ústavu a právo a spravedlnost budu vykonávat vůči všem.“ Prísaha může být také doplněna přáním: “K tomu mi dopomáhej Bůh”.

Rakouská republika

*Ich gelobe, dass ich die Gesetze der Republik Österreich befolgen und alle mit meinem Amte verbundenen Pflichten treu und gewissenhaft erfüllen werde.*²⁰⁾

Slibuji, že budu dodržovat zákony Rakouské republiky a všechny povinnosti, které jsou spojeny s mým úřadem, budu vykonávat věrně a svědomitě.

Slib obecně je aktem, kdy jeden subjekt ujišťuje (slovně, písemně či jinak) druhý, že se v budoucnu zachová určitým způsobem, něco vykoná něčeho se zdrží apod. Prísaha byla ještě v nedávné historii chápána jako zvlášť závažný a slavnostní slib. Tento úzus, vzhledem k slibujícímu subjektu, zřejmě potvrzuje i skutečnost, že v případě člena Pomocné stráže Veřejné bezpečnosti a pracovníka inspekce veřejného pořádku, na rozdíl od příslušníka SNB (viz vyhláška federálního ministerstva vnitra č. 76/1971 Sb., o Pomocné strážce Veřejné bezpečnosti a nařízení vlády České socialistické republiky č. 1/1972 Sb., o inspekcích

veřejného pořádku) se skládal pouze slib, a nikoli přísaha. Osobně se domnívám, ačkoli nejsem lingvistik, že význam těchto slov postupně splynul a slovo přísaha, mající poněkud archaický přídech²¹⁾, je postupně nahrazováno slovem slib (a to i beze ztráty vážnosti). Ve všech zde uvedených příkladech historického exkurzu byl tento akt nazván přísahou až do roku 2007, kdy se stal slibem.²²⁾ V legislativě sousedních států evropské unie je tento akt nazván slibem v Polsku a Rakousku, přísahou²³⁾ ve Slovenské republice a Sasku, svobodný stát Bavorsko nazývá toto ustanovení přísahou a slibem. Dle mého soudu důvodem tohoto dvojjediného pregnantního pojmenování je skutečnost, že v tomto státě je na zvážení každého slibujícího úředníka, zdali použije v závěru tohoto aktu dovětek „a k tomu mi dopomáhej Bůh“²⁴⁾. Použitím dovětky „a k tomu mi dopomáhej Bůh“ se slib stává přísahou, kdy tímto dovětkem slibující nejen prosí o hospodinovu mnohostrannou pomoc, ale zároveň potvrzuje závaznost svých slov svědectvím vyšší bytosti a současně přijímá trest boží v případě svého pochybení.

Přestože se v obsahu přísah a slibů vždy určitým způsobem odrážely společenské poměry dané doby, lze jejich obsah rozčlenit a zároveň zobecnit do následujících základních, vzájemně se prolínajících, obsahových prvků:

- 1) Upřímnost přísahy a slibu** – užitím slov např. v plné shodě se svým svědomím a přesvědčením, při všem co jest mi svato, na své svědomí a čest ujišťuje slibující druhé o upřímnosti a váze svých úmyslů, kdy se zaručuje vlastní osobou a její ctí.
- 2) Důraz na morálně volní vlastnosti** – nejčastěji jde o slib být čestným, statečným a ukázněným²⁵⁾, ale i např. mužným, rozhodným a neochvějným; jde tedy o kladení důrazu na ty morálně volní vlastnosti, které jsou a byly neodmyslitelně spjaty s profesí příslušníků „bezpečnostních sborů“.
- 3) Věrnost a oddanost čemu** – nejčastěji republice, vládě, ale i bohu či císaři; jde o vyjádření vztahu (těsného spojení) mezi podřízeným a nadřízeným subjektem, kdy podřízený subjekt dává jasně najevo svoji ochotu dodržovat závazky vůči subjektu nadřízenému.
- 4) Obecná povinnost dodržovat** – ústavu, zákony, obecně závazné předpisy, ale i instrukce a rozkazy; jde o obecnou povinnost vyjadřující jak základní princip právního státu, tedy vázanost státu právem (tzv. „princip sebeomezení státní moci“), tak základní požadavek kladený na příslušníka, kdy příslušník vzhledem ke své profesi, musí disponovat vyšší úrovní právního vědomí a jednat vždy v souladu s právními normami. Povinn

¹⁶⁾ Zákon č. 3/1998 Z.z., zo 17. februára 1998 o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície.

¹⁷⁾ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r.o Policji Art. 27.

¹⁸⁾ Bayerisches Beamtengesetz – bavorský zákon o státní službě.

¹⁹⁾ Sächsische Beamtengesetz – saský zákon o státní službě.

²⁰⁾ Österreichische Beamtengesetz – rakouský zákon o státní službě.

²¹⁾ Etymologicky je slovo přísaha zřejmě odvozeno od liturgického aktu při sahání na kříž. V liturgii patří přísaha mezi tzv. „svátostiny“ což jsou symbolické liturgické úkony, kterými se na způsob svátosti naznačují účinky, zvláště duchovní, jichž se dosahuje na prosby církve. U svátostí se předpokládá posvěcující milost (Boží). Prisahající chválí Boží moudrost a prosí o Boží pomoc. Více viz

<http://www.katolik.cz/otazky/ot.asp?ot=2944>.

²²⁾ Zákonem č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů.

²³⁾ Linie přísah Slovenské republiky a České republiky je téměř totožná (první rozdělení v roce 1939 do roku 1945) až do roku 1992, kdy došlo k definitivnímu zániku Československa. Slovenská republika i nadále tento akt nazývá přísahou.

²⁴⁾ Dovětek v identickém znění je eventuální součástí přísahy ve Svobodném státě Sasko, v obdobném znění „Čehož mi dopomáhej Bůh!“ byl použit i v textu přísahy c. k. četníků (důstojníků i mužstva) z roku 1871. Dodnes tyto dovětky používá celá řada evropských států.

²⁵⁾ Zák. č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů, umožňuje příslušníkovi za projevení osobní statečnosti nebo za splnění zvlášť významného služebního úkolu anebo za účelem ocenění příkladného plnění služebních povinností udělit kázeňskou odměnu služební medailí, jejichž druhy a vzory a důvody pro jejich udělení upravuje Vyhláška Ministerstva vnitra č. 433/2004 Sb.; jde např. o medaile za statečnost, za věrnost, za zásluhu o bezpečnost.

nost plnit rozkazy je základní povinností příslušníků bezpečnostních sborů, kde jsou jasné vztahy subordínace a superiority, pravomoci a zodpovědnosti, a jasné komunikační toky.

- 5) **Chráněné zájmy a hodnoty** – nejčastěji veřejný pořádek, bezpečnost a práva občanů, ale v sedmdesátých a osmdesátých letech i např. socialistická zákonnost, výsledky socialistického budování, socialistické vymoženosti pracujících, přátelství a spolupráce s lidem SSSR a ostatních socialistických zemí a bojový svazek s jejich ozbrojenými bezpečnostními sbory, vítězství míru a komunismu; jde o základní zájmy a hodnoty konkrétní doby, k jejichž ochraně bezpečnostní sbor sloužil.
- 6) **Explicitně vyzdvihnutá povinnost** – nejčastěji povinnost zachovávat služební tajemství (mlčenlivost), nestrannost, ale i např. neohrožení dobré pověsti bezpečnostního sboru či zdokonalování své politické připravenosti na základě marxismu-leninismu; jedná se o výslovné vyzdvihnutí konkrétní povinnosti, na kterou je v daném společenském období kladen důraz.
- 7) **„Suprema ratio“ při ochraně zájmů** – jde o nejvyšší mez nasazení vlastních sil, vyjádřené nejčastěji slovy „i s nasazením života“, ale i poněkud nevhodně zvolenou formulací „nešetřě své krve ani života“ či „nebudu váhat při ochraně zájmů České republiky nasadit i vlastní život“. Jde o povinnost vyplývající ze zákona pouze implicitně, kdy příslušníci patří do okruhu osob, kteří jsou povinni tzv. snášet nebezpečí.²⁶⁾ Zároveň je možné říci, že dikce služebních přísah a slibů, posouvá morálně etické uvědomění si vyššího postavení osobní cti nad hodnotou vlastního života do roviny normativní.

Zajímavým a ojedinělým obsahovým prvkem, uvedeným v textu služební přísahy pro příslušníky SNB z roku 1949, je určité stvrzení společenského odsouzení jejího porušení spojené se vznikem sekundární odpovědnosti, jak právní, tak morální, vyjádřené slovy „Jestliže poruším slavnostní přísahu, nechť mne postihne tvrdý trest zákona, obecná nenávist a opovržení pracujícího lidu.“

Poněkud anomální, a to z vícero důvodů, je do obsahové stu-

die nezařazený text slibu veřejných zaměstnanců z doby nesvobody „Protektorátu Čechy a Morava“. Slib tehdy skládaly všechny osoby ustanovené a nově nastupující ve veřejné službě nebo veřejné funkci. Text slibu zněl:

Ich gelobe, dem Führer des Grossdeutschen Reiches, Adolf Hitler, als dem Schutzherrn des Protektorates Böhmen und Mähren Gehorsam zu leisten, die Belange des Grossdeutschen Reiches zum Wohle des Protektorates Böhmen und Mähren zu fördern, die Anordnungen des Oberhauptes und der Regierung des Protektorates Böhmen und Mähren zu befolgen, die Gesetze zu beachten und meine Amtspflichten gewissenhaft zu erfüllen.

Slibuji, že budu Vůdce Velkoněmecké říše Adolfa Hitlera jako ochránce Protektorátu Čechy a Morava poslušen, že budu zájmy Velkoněmecké říše k prospěchu Protektorátu Čechy a Morava podporovati, nařízení hlavy Protektorátu Čechy a Morava a jeho vlády plniti, zákony zachovávat i své úřední povinnosti svědomitě zastávati.²⁷⁾

Pro úplnost je nezbytné uvést, že v případech textu přísah a slibů Rakouska a svobodných států Bavorska a Saska se jedná o instituty obsažené v zákonech o státní službě, který upravuje právní poměry všech státních úředníků, ke kterým kromě policistů patří i např. soudci, státní zástupci a další jménem státu jednající osoby. Proto tyto instituty mají v těchto normách tak obecnou podobu a neobsahují např. povinnost nasadit i svůj život při ochraně státních zájmů.

Naše republika je v aproximaci těchto právních norem takřkajíc na půl cesty, když koexistuje služební poměr příslušníků všech bezpečnostních sborů ve smyslu zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů; právní poměry vojáků z povolání upravuje zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů, a právní poměry zaměstnanců vykonávajících ve správních úřadech státní správu zákon č. 218/2002 Sb., o službě státních zaměstnanců ve správních úřadech a odměňování těchto zaměstnanců a ostatních zaměstnanců ve správních úřadech (služební zákon), s předpokládanou účinností od 1. ledna 2012.²⁸⁾

²⁶⁾ Na rozdíl od dalších fyzických osob, jejichž pracovní poměr upravuje zák. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, kdy § 106 odst. 2 upravující práva a povinnosti zaměstnance, dává zaměstnanci možnost odmítnout výkon práce, o níž má důvodně za to, že bezprostředně a závažným způsobem ohrožuje jeho život nebo zdraví, popřípadě život nebo zdraví jiných fyzických osob; takové odmítnutí není možné posuzovat jako nesplnění povinnosti zaměstnance.

²⁷⁾ Dekret státního prezidenta č. 83/1940 Sb., o slibu členů vlády, veřejných zaměstnanců a jiných orgánů veřejné správy. Zrušen Vyhláškou ministra vnitra č. 30/1945 Sb., o platnosti ústavního dekretu prezidenta republiky ze dne 3. srpna 1944, č. 11 Úř. věst. čsl., o obnovení právního pořádku.

²⁸⁾ Mezi několik ustanovení tohoto zákona, která nabyla účinnosti již dnem 28. 5. 2002, patří i § 34 obsahující služební slib, který zní: „Slibuji na svou čest a svědomí, že při výkonu služby se budu řídit ústavními zákony, dalšími zákony, právními předpisy České republiky, mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána, a služebními předpisy a v souladu s nimi příkazy představených. Své povinnosti budu vykonávat řádně, nestranně, svědomitě a nebudu zneužívat postavení státního zaměstnance.“

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

Publikace vznikla za finanční podpory MV ČR
v rámci koncepce MV v oblasti integrace cizinců.

Vyšlo jako příloha časopisu POLICISTA č. 6 / 2010

Vyšší policejní škola a Střední policejní škola
Ministerstva vnitra v Praze

JAZYKOVÉ MOSTY

NĚMČINA

pro policejní praxi

Texty a slovní zásoba

ČÁST TŘETÍ

Praha, 2010

Publikace vznikla za finanční podpory MV ČR
v rámci koncepce MV v oblasti integrace cizinců.

17

15/ zadržet, zajišťit
16/ prst
17/ následovat
18/ hřbitov
19/ rodné jméno
20/ pásek
21/ ruka
* zvednout ruce
22/ pouta
23/ koleno
24/ pustit, nechat
25/ kleknout si
26/ řádně
27/ právo
28/ tkaníčka do bot
29/ podrážka, vložka do boty
30/ trestný čin

16

15/ festnehmen
16/ r Finger
17/ folgen + 3. p - er ist mir gefolgt
18/ r Friedhof
19/ r Geburtsname - n
20/ r Gürtel
21/ e Hand - Hände
* die Hände hochnehmen nahm
hoch, h. hochgenommen
22/ e Handschelle - n
23/ s Knie - e
24/ loslassen, lass mich los
25/ niederknien sich, er kniete sich nieder
26/ ordnungsgemäss
27/ s Recht - e
28/ r Schnürsenkel
29/ e Sohle - n
30/ e Straftat - en

Tyto texty jsou součástí modulu projektu Jazykové mosty a jsou určeny pro praktické použití příslušníků P ČR při výkonu jejich služby, zejména služby pořádkové a dopravní policie.

Texty jsou nastaveny na výchozí úroveň A2 Evropského referenčního rámce (maturitní zkouška).

Součástí modulu je multimediální výukový program na CD, který si můžete vyžádat na adrese VPS a SPŠ MV v Praze, Pod Tábořem 102/5, 190 24 Praha 9.

CD bude zasláno zdarma na Vámi uvedenou adresu (uvádějte telefonické nebo mailové spojení).

Jazykové mosty Němčina pro policejní praxi

Německou verzi zpracovala
Alena Collerová
Jazyková úprava německého textu
Irmgard Nöbauer, Albert Häfner

Kopírování či jiná reprodukce obsahu je bez předchozího souhlasu vydavatele dovolena pouze pro vzdělávací potřeby v rámci Ministerstva vnitra ČR.

2

31

15

Slovníček V

01/ sejmout, odebrat
02/ ponechat na sobě (oblečení)
03/ dávat pozor
04/ napřímít se
05/ svléknout
06/ pohrbit, zahrabat
07/ noha
* rozkročit se
08/ poučit
09/ ohnout se
10/ zem, podlaha
* lehnout si na zem
11/ tlumočnick
12/ prohlídka
13/ zahájení
14/ zbabělec

18

* e Straftat begehen
31/ umdrehen sich, h.sich umgedreht
32/ unterbringen, brachte unter, h. unter-
gebracht
33/ r Verdacht
34/ e Zelle –a
35/ e Zunge –n
36/ s Zwangsmittel

Úvod

Příslušníci Policie ČR se při své práci nesetkávají pouze s česky mluvícími občany ČR, ale i s cizinci a příslušníky cizojazyčných menšin. V kontaktu s nimi mohou vyvstát obtíže pramenící zejména ze dvou základních oblastí: z rozdílů kulturně-sociálních a rozdílů jazykových. Výukový materiál Jazykové mosty je vytvořen jako pomůcka k překlenutí právě druhé zmiňované oblasti potenciálních obtíží – zaměřuje se na podporu výuky vybraných cizích jazyků (angličtiny, ruštiny, němčiny a romštiny) v kontextu situací typických pro policejní práci. Materiál tedy pochopitelně není určen pro výuku policejní taktiky, nezobrazuje nutně ukázkové postupy apod. Úroveň jazykových znalostí a dovedností podle Evropského referenčního rámce:

- a) Poslech: B2
- b) Čtení s porozuměním: B1
- c) Gramaticko-lexikální část: B1

Výukový materiál sestává z interaktivního CD a dvoudílného manuálu. CD obsahuje pět tematických situací z policejní praxe, zpracovaných ve formě nadabovaných videí, navazujících cvičení a slovníčku ke každému tématu. Při použití CD je proto doporučeno začínat shlédnutím videa, teprve potom přikročit ke cvičením či slovníčkům. Další specifikace pro použití CD naleznete v závěru tohoto manuálu. Manuál je zpracován tak, aby bylo možné jej používat i bez CD. Je rozdělen na dvě části. První slouží jako cvičebnice k tématům (včetně klíče), druhá, „kapesního“ formátu, obsahuje dialogové listiny s vybranými scénickými poznámkami v cizím a českém jazyce a slovníčky – tato část je určena i pro praktické použití v terénu.

* spáchat trestný čin
31/ otočit se
32/ ubytovat
33/ podezření
34/ cela
35/ jazyk
36/ donucovací prostředek

01/ abnehmen, nahm ab, h. abgenommen
02/ anbehalten, anbehielt, h. anbehalten
03/ anpassen
04/ aufrichten sich
05/ ausziehen, zog aus, h. ausgezogen
06/ begraben, begrub, hat begraben
07/ s Bein – e
* die Beine spreizen
08/ beehren
09/ beugen sich
10/ r Boden
* sich auf den Boden legen
11/ r Dolmetscher
12/ e Durchsuchung – en
13/ e Einleitung – en
14/ r Feigling – e

Vokabular V

P3: Wer sind die anderen zwei, mit denen Sie auf dem Friedhof waren?

J1: Mit denen bin ich in der gleichen Pension untergebracht.

P3: Wie heißen die?

J1: Karl Jürgens und Hans Lichtenberg.

P3: Und jetzt Ihr Name?

J1: Oskar Janke.

P3: Wohnort und Geburtsdatum.

J1: 3. 6. 1986, Regensburg.

P3: Aufenthaltsort.

J1: Hermauer Strasse 25, Regensburg.

P3: Wie heißen Ihre Eltern, wie ist der Geburtsname Ihrer Mutter?

J1: Vater Paul Janke und Mutter Ulrike Janke geboren Bauer.

P3: Haben Sie Geschwister?

J1: Nein, keine.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

P2: Sundejte jednu ponožku, obraťte ji naruby a položte na lavici.

P2: Sundejte druhou ponožku, obraťte ji naruby a položte ji na lavici.

P2: Vyndejte si pásek z kalhot.

P2: Sundejte si kalhoty.

P2: Sundejte si trenýrky.

P2: Otevřete ústa. Víc. Zvedněte jazyk. Vyš. V pořádku.

P2: Zvedněte penis. Víc. V pořádku.

P2: Zvedněte ruce. Roztáhněte prsty na rukou.

P2: Pomalu se otočte k mně zády.

P2: Udělejte dva dřepy. V pořádku.

P2: Nyní kolega sepiše seznam vám odebraných věcí a vy ho pak podepíšete.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

[illegible]

P3: Kdo jsou ti dva, kteří byli na hřbitově s vámi?

M1: No s těmi právě v penzionu Diana bydlím.

P3: Jejich jména.

M1: Karl Jürgens a Hans Lichtenberg.

P3: A teď vaše jméno a příjmení.

M1:Oskar Janke.

P3: Datum a místo narození.

M1: 3. 6. 1986 Regensburg.

P3: Místo vašeho trvalého pobytu.

M1: Hermauerstrasse 25, Regensburg.

P3: Jména Vašich rodičů. Matky i za svobodna.

M1: Otec Paul Janke a matka Ulrike Janke za
svobodna Bauer

P3: Máte nějaké sourozence?

M1: Nemám.

[illegible]

P2: Ziehen Sie eine Socke aus, drehen Sie sie auf links und legen Sie sie auf die Bank!
P2: Ziehen Sie die andere Socke aus, drehen Sie sie links und legen Sie sie auf die Bank!
P2: Ziehen Sie den Gürtel aus der Hose!
P2: Ziehen Sie die Hose aus!
P2: Ziehen Sie Ihre Unterhose aus!
P2: Machen Sie den Mund auf! Mehr. Heben Sie die Zunge! Noch höher. Gut.
P2: Heben Sie den Penis! Noch mehr. In Ordnung.
P2: Heben Sie die Arme! Spreizen Sie die Finger auseinander.
P2: Drehen Sie sich langsam!
P2: Gehen Sie in die Knie, noch einmal. In Ordnung.
P2: Jetzt stellt mein Kollege die Liste der sichergestellten Sachen zusammen und Sie können diese Liste dann unterschreiben.

P3: Sie wurden unter dem Verdacht festgenommen, eine Straftat begangen zu haben. Vor Einleitung entsprechender Prozesshandlungen werden Sie in der Polizeizelle untergebracht. Wenn der Dolmetscher kommt, werden Sie über Ihre Rechte belehrt.

P1 führt den J1 aus dem Raum.

P3 zu P1: Hilf ihm bei der Untersuchung, bevor er in der Zelle untergebracht wird. Dann nimmt er das Protokoll über die Festnahme auf, schreibt Amtsvermerk und Meldung über Benutzung der Zwangsmittel.

P3 zu P4: Du führst sämtliche Lustrierungen durch. Ruf auch in Diana an. Wenn du alle Protokolle und Meldungen übernimmst, überprüfe alle Zeitangaben der Festnahme und vor allem festgenommene Gegenstände.

6

In der Haftzelle befinden sich P2 und P1 und J1, der immer noch die Handschellen hat.

6

[illegible]

27

44

P2: Čítate se zdráv?
M1: Áno.
P2: Užívate nejaké lieky?
M1: Ne.
P2: Ponechate si po dobu umiestnení v cele svoje oblečení?
M1: Áno.
P2: Nyní u vás bude provedena osobní prohlídka. Svléknete si pomalu bundu a položíte ji na lavici.
P2: Svléknete si pomalu svetř a položíte ho na lavici.
P2: Sundejte si hodinky a položte je na lavici.
P2: Svléknete si pomalu košili a položíte ji na lavici.
P2: Zujte si jednu botu.
P2: Vyndejte z boty vložky a vyndejte tkaničky.
M1: Zádne vložky v botě nemám.
P2: Položte botu na lavici.

22

[illegible]

[illegible]

P3: Byl jste zadržen jako podezřelý ze spáchání trestného činu. Před zahájením procesních úkonů budete umístěn do policejní cely. Jakmile se dostaví tlumočník, budete řádně poučen.

P1 vyvádí M1 z místnosti dozorčí služby.

P3: (k P1): Jdi mu pomoci udělat prohlídku před umístěním do cely. Pak napíšete protokol o zadržení, úřední záznam a hlášení o použití donucovacích prostředků.

P3 (k P4): A Ty proved' veškeré lustrace. Zavolej taky do Diany. Až budeš přebírat všechny ty protokoly a záznamy, zkontroluj si, ať souhlasí všechny časové údaje o začátku zadržení a hlavně zajištěné věci.

6

V prostoru před policejní celou se nachází P2, P1 a M1, který je v této chvíli stále ještě spoután.

7

23

P2: Fühlen Sie sich gesund?
J1: „Ja.“
P2: Nehmen Sie Medikamente?“
J1: Nein.
P2: Wollen Sie Ihre Kleidung anbehalten, während Sie in der Zelle sind?
J1: Ja.
P2: Jetzt machen wir bei Ihnen eine Durchsuchung. Ziehen Sie langsam Ihre Jacke aus und legen Sie sie auf die Bank!
P2: Ziehen Sie langsam Ihren Pulli aus und legen Sie ihn auf die Bank!
P2: Legen Sie Ihre Uhr auf die Bank!
P2: „Ziehen Sie langsam Ihr Hemd aus und legen Sie es auf die Bank!“
P2: Ziehen Sie einen Schuh aus.
P2: Nehmen Sie die Sohle aus dem Schuh und ziehen Sie die Schnürsenkel heraus!
J1: Ich trage keine Einlagen.
P2: Legen Sie den Schuh auf die Bank!

P2: Jetzt nehme ich Ihnen die Handschellen ab.
Drehen Sie sich um! Spreizen Sie die Beine!
Weiter, die Schuhspitzen drehen Sie nach außen!
Beugen Sie sich nach vorne! Schauen Sie nach
oben!

J1 folgt ohne Widerstand allen Anweisungen. P2 tritt zu dem Jungen 1 zu und nimmt ihm die Handschelle von einem Handgelenk ab. Die freie Hand legt er ihm dann an den Rücken.

P2: Lassen Sie die Hand so!

P2 nimmt die Handschelle von dem anderen Handgelenk ab und entfernt sich in sichere Distanz.

P2: Richten Sie sich auf! Drehen Sie sich langsam zu uns um!

P2: Wie heissen Sie?

J1: Oskar Janke.

8

[illegible]

25

6

P2: Tedy vám budou sejmuta pouta. Otočte se.
Rozkroťte nohy. Víc. Špičky bot vytočte ven.
Předkloněte se. Zvedněte hlavu.

M1 bez odporu poslouchá všechny pokyny. P2
přistupuje k M1 a snímá mu pouta z jedné ruky,
kterou mu pokládá na záda.

P2: Ruku nechte zde.

P2 snímá pouta z druhé ruky M1 a odstupuje
do bezpečné vzdálenosti.

P2: Narovnejte se! Pomalu se otočte k nám!

P2: Vaše jméno?

M1: Oskar Janke.

[illegible]

24

ZAHRANIČNÍ PRACOVNÍ MIGRANTI V ČR: současný stav a perspektivy vývoje

PhDr. Marina LUPTÁKOVÁ, IKSP

Geopolitické změny ve Střední a Východní Evropě na přelomu 80. a 90. let minulého století zásadním způsobem změnily migrační situaci v České republice, která se proměnila ze země-donora procesů mezinárodní migrace (tuto roli naše země plnila posledních dvě stě let své historie), jednak na zemi, jež se nachází v nárazníkové zóně oddělující Západní Evropu od východních částí Eurasie, ale současně i cílovou zemi z hlediska migračních aspirací cizinců. Za dobu od vzniku samostatné České republiky lze vydělit tři etapy přístupu k imigraci, zejména pracovní.

V období let 1993–1996 cílem státní politiky v oblasti zaměstnávání cizinců byla dočasná pracovní migrace usměrňována podle aktuálních potřeb českého trhu práce. Stejně jako v zemích EU byl aplikován princip národní preference na trhu práce: cizinci, žadající o povolení k zaměstnávání byli většinou nájímáni na pracovní místa odmítnutá domácími uchazeči o zaměstnání. Trvalé usídlování a integrace dočasně zaměstnaných cizinců nebyla cílem tehdejší státní politiky a ani se o ni neuvažovalo. Ingerence státu do procesu řízení imigrace byla minimální a v podstatě byla zabezpečována jenom prostřednictvím zákonů v oblasti zaměstnávání, vstupu a pobytu cizinců a orgány státu vykonávajícími státní správu při aplikaci těchto zákonů a v omezené míře také aktivitami na poli mezistátní spolupráce (například v roce 1994 byla uzavřena dvoustranná mezinárodní smlouva o vzájemném zaměstnávání občanů České republiky a Vietnamu; vedle toho působila zcela specifická smlouva mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o vzájemném zaměstnávání občanů z roku 1992 apod.). Nutno také uvést, že v této době Česká republika ještě aplikovala dvoustranné smlouvy o zrušení vízové povinnosti sjednané v období před rokem 1989 se státy tzv. sovětského bloku. V důsledku této vízové politiky se zcela zákonitě již v roce 1996 zformovala pětice států, jejichž občané jsou nejpočetněji zastoupeni v rámci mezinárodní pracovní migrace do České republiky (Ukrajina, Slovensko, Vietnam, Rusko, Polsko), a složení této vedoucí pětice zůstává i v současnosti zachováno¹).

Období let 1997–1998 lze považovat za počátek přechodu

od liberální k restriktivní migrační politice v oblasti zaměstnávání cizinců. Příčinou útlumu pracovní migrace byla situace na trhu práce, především rostoucí míra nezaměstnanosti. Restriktivní politika v oblasti zaměstnávání cizinců však z hlediska státu nebyla doprovázena adekvátními změnami v oblasti povolování vstupu a pobytu cizinců. V té době platný zákon č. 132/1992 Sb., o pobytu cizinců na území ČSFR, tím, že umožňoval cizincům získat povolení k dlouhodobému pobytu na území našeho státu (a ne prostřednictvím diplomatického zastoupení České republiky v zahraničí) stimuloval masivní přelévání cizinců z režimu zaměstnávání do režimu živnostenského podnikání. Přitom se zde jedná o „kvaziživnostníky“, kteří vyjma vlastní pracovní síly pro provozování živnosti nedisponovali žádným vybavením a při zabezpečování smluvních úkolů používali technické zařízení, jež bylo ve vlastnictví zpravidla české firmy, pro kterou vykonávali práci.

Třetí období začíná v roce 1999, fakticky pokračuje do současnosti a lze ho označit jako periodu kontrolované a řízené migrace. Základní cíle migrační politiky České republiky v tomto období se nezměnily, avšak zvýšený důraz byl kladen na snížení bezpečnostních rizik plynoucích zejména z nelegální migrace a na tvorbu nástrojů migrační politiky posilující hospodářskou prosperitu, konkurenci a flexibilitu na trhu práce. Nezanedbatelnou roli zde sehrála zvláště příprava na vstup České republiky do Evropské Unie.

Jedním z nejpodstatnějších počínů tohoto období bylo přijetí nového zákona o pobytu cizinců (zákon č. 326/1999 Sb.), v němž byla zakotvena povinnost žádat o povolení k pobytu na území České republiky cestou českých zastupitelských orgánů v zahraničí. Právě tato skutečnost (spolu se zavedením vízového režimu s některými státy bývalého Sovětského svazu – Ukrajinou, Ruskou federací, Moldavskem a Běloruskem) – dočasně snížila dynamiku růstu počtu cizinců s přechodným pobytem²), neboť každý cizinec, který se odhodlal přicestovat do České republiky za prací, musel mít předem zajištěné povolení k zaměstnávání a na jeho základě vydané vízum nad 90 dnů za účelem zaměstnávání. Postupně však dochází ke zvyšování

¹) Leontiyeva, Y., Vojtková, M. *Zdroje dat o cizincích v ČR. SDA info*, ročník VIII, listopad 2006, s. 4. Podle statistických údajů k 31. 10. 2008 pět největších skupin cizinců představují občané Ukrajiny – 130 147 (30 %), Slovenska – 74 918 (17 %), Vietnamu – 58 877 (14 %), Ruska – 26 606 (6 %), Polska – 21 560 (5 %). Viz: http://www.czso.cz/cu/cizinci.nsf/Kapitola/ciz_pocet_cizincu

²) V důsledku prudkého rozvoje migračních procesů od počátku 90. let minulého století mělo například v roce 1994 krátkodobý anebo trvalý pobyt v ČR 104 000 cizinců; v roce 1997 to bylo již 220 000 cizinců (pro srovnání: v roce 1985 v České republice bylo oficiálně zaregistrováno 35 000 cizinců) a po krátkém zpomalení této dynamiky na přelomu tisíciletí, již v roce 2002, byl dosažen nový „migrační rekord“ 232 000 cizinců v ČR, která tak v uvedeném roce napoprvé dosáhla většího počtu cizinců na našem území než ostatní státy tzv. Visegrádské čtyřky (Slovensko, Polsko, Maďarsko) dohromady. Nutno také zdůraznit, že z hlediska meziročních přírůstků počtu migrantů patří Česká republika mezi nejdynamičtější státy světa. Na konci roku 2008 bylo legálně na území ČR (v rámci trvalého, anebo ostatních typu pobytů) více než 437 000 cizinců. K uvedenému datu mělo legální zaměstnání v Česku celkem asi 285 000 zahraničních dělníků a na 70 000 cizinců jich tady působí jako živnostníci. Růst počtu pracovníků ze zahraničí se proti roku 2007, kdy přišlo za prací do ČR 55 200 cizinců, snížil o jednu třetinu; ubýlo hlavně lidí, kteří k nám přicházejí z ostatních států Evropské unie. Dále přibývalo hlavně Vietnamců (jejich počet se více než ztrojnásobil), Mongolů (více než zdvojnásobil a dosáhl počtu 8 592), Ukrajinců (nárůst o 20 000 ve srovnání s rokem 2007) a Moldavanů (na konci roku 2008 jich bylo celkem na území ČR 10 501). V roce 2008 přišlo do Česka za prací 44 300 cizinců.

počtu cizinců s povolením k trvalému pobytu, neboť zákon do jisté míry rozšířil okruh osob oprávněných o tento druh pobytu žádat. V praktické rovině se tak Česká republika přiklonila k migračním politikám těch zemí, jež podporují integraci legálně usídlených cizinců do majoritní společnosti. Provedené legislativní změny měly rovněž omezit nelegální zaměstnávání cizinců. V praxi však tyto legislativní změny výrazný vliv na nelegální zaměstnávání cizinců neměly. Do České republiky totiž přijíždí značné množství cizinců v rámci krátkodobého pobytu, kteří se nechají zaměstnávat bez příslušných povolení. Kvůli nízkým postihům zaměstnavatelů, kteří nelegálně zaměstnávají cizince³⁾, se tento negativní jev nedaří výrazně omezit.

Pro současnou českou politiku charakteristický trend směřující k řízenému rozvoji imigrace je odvozován od prognóz demografického vývoje a situace na trhu práce až do roku 2030. Zakládající členské země EU se potýkají s citelným nedostatkem vysoce kvalifikovaných odborníků v některých průmyslových odvětvích, přičemž na základě dlouhodobé analýzy demografické situace docházejí k závěru, že trvalé prohlubování nedostatku pracovníků nabude v roce 2030 hrozivých rozměrů. Se stejnými problémy se potýká i Česká republika, které podle některých prognóz v roce 2030 bude chybět více než 420 000 pracovníků; katastrofický scénář dokonce počítá při výraznější míře hospodářského růstu s deficitem 1,5–2 miliony pracovníků při zachování současného stavu životní úrovně starší generace. To by mohlo vést například k radikálnímu propadu cen nemovitostí; znehodnocení vkladů obyvatelstva (za uložené peníze si nebude možné koupit požadované zboží a služby, protože nebude dostatek pracovníků, kteří by je mohli vyrobit); k úplnému zhroucení důchodového systému, nebo k dramatickému zvýšení hranice pro odchod do důchodu, či k explozi sociálně patologických jevů. Východisko z této situace není univerzální, nicméně pro příští vývoj evropských společností se přikládá velký význam posilování řízení migrace⁴⁾.

Na základě usnesení vlády ČR ze dne 7. července 1999 č. 689 integrace cizinců se stává součástí vládní politiky a je vyjádřena v 15 základních „Zásadách koncepce integrace cizinců na území České republiky“, přičemž se klade důraz na sociální aspekt integrace cizinců. Od 1. srpna 2008 odpovědnost za realizaci a koordinaci Koncepce integrace cizinců byla převedena zpět z Ministerstva práce a sociálních věcí na Ministerstvo vnitra a dochází ke sloučení oddělení integrace cizinců s oddělením migrace MPSV. Vláda ČR přijala celou řadu zákonů, které mají za cíl zjednodušení administrativní náročnosti zaměstnávání cizinců. V posledním období bylo například přijetím novely zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti (zákon č. 306/2008 Sb.), s účinností od 1. ledna 2009, umožněno vydávání povolení k zaměstnávání, resp. prodloužení jeho platnosti až na dobu dvou let (stávající úprava umožňuje vydávání povolení max. na dobu 1 roku). Kromě výše uvedeného prodloužení délky po-

vení k zaměstnání na dobu až 2 let na základě novely zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, není k žádosti o povolení k zaměstnání již nadále vyžadováno lékařské potvrzení o zdravotním stavu cizince. Dále tato novela zjednodušuje zaměstnávání cizinců-absolventů středních nebo vysokých škol v České republice, kteří nepotřebují povolení k zaměstnání. Novela obsahuje též určitá zjednodušení ohledně režimu vysílání cizinců-zaměstnanců k výkonu práce mimo místo výkonu práce uvedeného v povolení k zaměstnání. Za účelem zjednodušení zaměstnávání cizinců byl také uvedenou novelou zrušen institut povolení k získávání zaměstnanců ze zahraničí, čímž se výrazně snižuje administrativní zátěž zaměstnavatelů cizinců. Došlo též ke změně zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, která cizincům, jejichž zaměstnání skončí bez jejich zavinění před uplynutím platnosti povolení k zaměstnání, umožňuje při splnění stanovených podmínek setrvat na území ČR a využít ochrannou lhůtu 60 dnů ke hledání nového zaměstnání. V návaznosti na zavedení institutu ochranné lhůty je stanovena povinnost zaměstnavatele sdělovat úřadu práce důvody ukončení pracovního poměru, pokud ke ztrátě zaměstnání nedošlo vlastní vinou cizince. Z podnětu vlády ČR byly také vytvořeny informační zdroje k integraci cizinců a pro cizince na území našeho státu. Od doby převodu koordinace Koncepce integrace cizinců se na obsahu příslušných internetových stránek podílí jak MPSV, tak i MV. Mimořádně důležité je zvláště poskytování informace ohledně vstupu cizinců na český trh práce ze strany úřadu práce, a to ve více jazykových mutacích.

MPSV v roce 2006 a v průběhu roku 2007 intenzivně spolupracovalo s MŠMT a s MV na formulaci podmínek k výuce a zkouškám z českého jazyka. Podle zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR, je cizinec povinen k žádosti o povolení k trvalému pobytu předložit i osvědčení o vykonání zkoušky z českého jazyka.

Za podpory vlády ČR vznikl Asistenční systém zaměstnávání občanů Ukrajiny v České republice. Vše funguje přes tři partnerské organizace České Charity na Ukrajině: konzultační centra v Užhorodu, ve Lvově a v Charkově pomáhají zájemcům o práci v ČR z řad ukrajinských občanů vyřídit potřebné dokumenty. Pět center v Česku zase vyhledává vhodné zaměstnavatele. Program financuje MV a MPSV. První zaplatilo v roce 2007 necelé dva miliony, druhé podpořilo tento program v minulém roce částkou čtyř milionů korun. Zatím celou úřední procedurou až po pracovní zařazení v Česku prošlo několik desítek ukrajinských pracovníků⁵⁾.

Základním cílem Asistenčního systému je omezit případy zneužití ukrajinských pracovních migrantů subjekty stojícími mimo zákonný rámec.

V roce 2003 započal pětiletý pilotní projekt MPSV „Výběr kvalifikovaných pracovníků“. Ten byl otevřen nejprve pro 11 států a postupně přibývaly další. Tento projekt však neměl

³⁾ Nezávislí experti odhadují, například, počet nelegálně pobývajících v ČR ukrajinských gastarbaiterů, a to dlouhodobě, v rozmezí 120–300 tisíc osob (Viz např. Wallace, C., Stella, D. *Patterns of Migration in Central Europe*. Houdmills Palgrave, 2001, s. 33). Tento odhad počtů ukrajinských nelegálů v ČR má své oprávnění – souvisí s ekonomickou strukturou a vyspělostí České republiky a geografickou blízkostí našeho státu k „vysněným“ (pro mnohé zahraniční pracovní migranty) zemím Západní Evropy. Na možné přístupy k odhadu počtů nelegálních migrantů v Česku a zvláště v Praze, jež patří k nejobtížnějším úkolům migračních šetření, poukazují řešitelé výzkumného projektu „Mezinárodní migrace a nelegální pracovní aktivity migrantů v Česku v širším evropském kontextu“ (č.13057/05-DP1), jehož výsledky byly publikovány v knize Drbohlav, D. (ed.) *Nelegální ekonomické aktivity migrantů (Česko v evropském kontextu)*. UK Praha, Karolinum, 2008.

⁴⁾ Podle údajů Eurostatu za období let 1975–1995 počet obyvatel zemí EU mírně vzrostl z 349 milionů na 372 milionů (o 6,6 %), současně však se také zvýšil podíl lidí starších 65 let ve věkové struktuře evropské populace z 13 % na 15,4 %. Očekává se sice, že počet obyvatel ve starších členských zemích vzroste do roku 2025 o 14 milionů, avšak současně se v roce 2025 výrazně zhorší věková struktura těchto obyvatel – 22,4 % lidí bude starších 65 let. Při zachování dnešní úrovně porodnosti a úmrtnosti a při neexistenci migračních pohybů by EU do roku 2050 ztratila 77 milionů obyvatel (Lutz, W. *Will Europe be Short of Children?* In Family Observer. Luxembourg, European Commission 1999, s. 8–16). Současně v zemích střední a východní Evropy pro příští 20 let je prognózován ještě nižší přírůstek obyvatelstva než v zakládajících státech EU a také výraznější rychlejší stárnutí obyvatelstva. Proto se například předpokládá, že kolem roku 2050 bude ČR zemí s jedním z nejvyšších podílů důchodců ve věkové struktuře obyvatel Evropy. Očekává se také, že až 2/3 obyvatel Česka bude starších než 60 let a přibližně 1 milion obyvatel bude ve věku vyšším než 80 let. Kromě toho, přibližně 400 000 obyvatel bude v důsledku svého zdravotního stavu absolutně závislých na pomoci svého okolí. Demografickým axiomem je tvrzení, že čím delší horizont, tím méně spolehlivá je projekce. Česká republika má k dispozici projekce z roku 1999, které ve třech variantách – nízká, střední, vysoká – anticipují vývoj populace do roku 2030. Nízká varianta naznačuje úbytek populace asi o 11 %, vysoká varianta zohledňuje jako důležité hledisko migraci: v případě, že bude imigrační saldo výrazně kladné, alespoň 16 000 imigrantů ročně, pak v roce 2030 může být úbytek populace v rozmezí 1 %. Existují však i jiné odhady – viz například Rabušic L., Burjanek, A. *Imigrace a imigrační politika jako prvek řešení české demografické situace?* Praha, VUPSV, 2003 – podle nichž se předpokládá, že do roku 2050 v porovnání s dnešním počtem obyvatel v České republice ubude 18 % obyvatel; pro srovnání úbytek obyvatel v tomto období dosáhne v Estonsku 46 %, v Bulharsku 43 %, na Ukrajině 40 %, v Itálii 25 %, v SRN 14 % atd.

⁵⁾ Rychetský, J. *Charita bojuje proti vydírání klientským systémem*. Právo 29. ledna 2008, s. 8.

parametry možnosti příchodu migrantů do ČR, takže drtivá většina jeho zahraničních účastníků do něj nevstoupila ze země svého původu, ale z českého území. Mechanismus, jehož účelem bylo přilákat do země zahraniční odborníky, se v důsledku legislativní restriktivity neosvědčil. Po velkém váhání byl v roce 2007 otevřen i pro Ukrajinu. Čekal se příval, z něhož nakonec skoro nic nebylo (projektu se účastnilo pouze asi 200–300 Ukrajinců a celkově více než tisíc lidí). Ukázalo se, že je třeba změnit základní pravidla, což v praxi znamená „otevřít stávkou“. Zájem o projekt klesl tehdy, když lidé zjistili, že se mohou zúčastnit jen ti, kteří už prací v České republice mají. Úspěšnost programu brzdil pomalý postup při získávání víz, vyloučení zahraničních absolventů českých středních a vysokých škol z tohoto programu a omezený počet zúčastněných zemí, většinou ze států bývalého sovětského bloku⁹⁾.

Impuls ke změně nepřišel od nevládních organizací zabývajících se lidskými právy, které jsou v oblasti integrace cizinců do struktur české společnosti zvláště aktivní, ale od Ministerstva průmyslu a obchodu. Na stávající praxi totiž na české straně nejvíce doplácí podnikatelské subjekty, které se potýkají s nedostatkem pracovníků. Ministerstvo navrhlo projekt tzv. zelených karet, jež by byly udělovány kvalifikovaným migrantům s předpokladem obsadit vakantní místa na tuzemském pracovním trhu. Na konci roku 2007 vláda schválila projekt „Zelené karty“¹⁰⁾, který v lednu 2008 přešel z resortu MPO do kompetence MPSV. „Zelené karty“ mají sloužit jako pracovní povolení a povolení k pobytu cizinců. Cílem projektu je výrazně zkrátit lhůtu pro vyřízení povolení k pobytu z původních 180 dnů na 30 dnů. Zelená karta bude platit nejdéle tři roky s možností prodloužení. Pokud pobývá cizinec v České republice legálně, bude moci ve stanovených případech požádat o vízum přímo na českém území. Dosud bylo možné příslušnou žádost podat pouze na zastupitelských úřadech ČR v zahraničí.

Program „Zelené karty“ je určen spíše pro pracovníky s nižší kvalifikací, kteří pracují v klíčových sektorech české ekonomiky, jako je například automobilový průmysl.

Stávající světová finanční krize a hospodářská recese tvrdě dopadá na desítky milionů přistěhovalců a pravděpodobně značně změní migrační toky. Generální tajemník OSN Pan Ki-mun v říjnu minulého roku apeloval na bohaté země (a Česká republika mezi ně patří), aby za krize nekladly migrantům překážky v přistěhovalectví. Mezinárodní organizace práce upozorňuje, že tento rok zmizí v globálním měřítku 20 milionů pracovních míst, a varuje, že bohatí nepochybně zavrou dveře. Podle zkušenosti z jiných velkých krizí budou migranti trpět. Tak například roku 1973 Německo, Francie, Nizozemsko a Belgie v očekávání bolestné recese rychlé ukončily dlouholeté programy pro zahraniční dělníky¹¹⁾.

Systém zelených karet, který začal fungovat od počátku tohoto roku v podmínkách světové hospodářské recese a rychlého zhoršování indikátorů české ekonomiky – a to už je nyní jasné – výraznou pomoc českým továrnám nepřinese¹²⁾.

Firmám se totiž skoro nikdy nevyplatí cizince přímo zaměstnávat. Jde o desítky a stovky lidí a obrovskou finanční zátěž

pro firmy. Musely by platit vlastní velký aparát, za dělníky platit daně a všechny odvody, drahé přesčasové hodiny. Navíc, kmenového dělníka nelze snadno propustit. Cizince dodávají agenturní zprostředkovatelé, kteří je pronajímají továrnám (jde často o otrokářské a nezákonné praktiky), třeba i jen na několik dnů – a to je v současné krizi výroby hodně podstatný argument¹³⁾.

Z hlediska adaptability zahraničních gastarbeiterů nutno také respektovat další důležitou skutečnost, že tato kategorie pracovníků je ochotná za všech okolností vykonávat práce, které mají často přívlastek „práce třech D“ (Dirty, Dangerous and Degrading), jinými slovy, jsou to práce špinavé, nebezpečné a ponižující lidskou důstojnost, které majoritní skupiny ve společnosti odmítají vykonávat. Proto bez ohledu na relativně nestabilní vysokou míru nezaměstnanosti ve vyspělých zemích světa zahraniční migranti v poměrně velice krátké době nacházejí své uplatnění na trhu práce v hostitelské zemi. Tato připravenost migrantů vykonávat v podstatě každou práci vysvětluje, proč lze očekávat, že proud migrantů z chudších zemí směřujících do bohatých ekonomik se nezastaví, ani když tyto budou vystaveny silným otřesům hospodářské krize.

Nejlevnější z hlediska nákladů pro zaměstnavatele je práce nelegálních migrantů, a proto například „průměrný“ nelegální migrant z Mexika ve Spojených státech¹⁴⁾ potřebuje jenom dva tři týdny na to, aby si našel práci. Podobná situace¹⁵⁾ je také v zemích Západní Evropy, ale též v České republice.

Význam stávající hospodářské krize však spočívá také v tom, že prověřuje konzistentnost již ustálených teoretických přístupů a otevírá nové směry v oblasti poznání problematiky mezinárodní migrace a fungování trhu práce.

V první řadě se potvrdila skutečnost, že procesy mezinárodní pracovní migrace kromě ekonomických faktorů stimulují také jiné faktory, například „sociální síť“, které ulehčují a posilují mezinárodní migraci¹⁶⁾.

Teorie sociálního kapitálu v procesech mezinárodní pracovní migrace má za cíl popsat výhody materiálního i nemateriálního charakteru, které získávají migranti v důsledku existence sociálních kontaktů, jež umožňují jejich sociální mobilitu a integraci do prostředí hostitelské země.

Například v rámci komunity ukrajinských pracovních migrantů v České republice je důležitý sociální kapitál akumulován ve vztazích klientelismu, jež vznikají mezi ukrajinskými podnikateli a jejich krajany, které zaměstnávají. V síti clientských vztahů se ocitají současní legální a nelegální ukrajinští migranti v ČR. Klienti – ukrajinští podnikatelé – zabezpečují pracovní místa, získávají potřebná povolení k legalizaci pobytů svých ukrajinských pracovníků, častokrát jim pomáhají zabezpečit ubytování, půjčují peníze do první výplaty či konají jiné důležité sociální činnosti v jejich prospěch a za prokázané služby si z výdělků svých pracovníků „odečítají“ určitý finanční obnos. Zmíněné vztahy však také charakterizuje psychologický i fyzický nátlak, vydírání a podvody ze strany klientů vůči svým pracovníkům, jejich okrádání, zadržování výdělků, odebírání dokladů osobní totožnosti nebo jiné projevy omezování lidských i občanských práv ukrajinských pracovníků v ČR. Právě

⁹⁾ Daniel, M. *Svěží zelenou kartu pro migranty*. In A2, kulturní týdeník (41/3) 10. října 2007, s. 19.

¹⁰⁾ Zelené karty – návrh parametrického modelu pro Českou republiku. Návrh (upravený podle připomínek z diskuse vlády) schválený usnesením vlády ze dne 22. října 2007 ke zjednodušení podmínek pro zaměstnávání kvalifikovaných zahraničních pracovníků MPO/ČR, 2007. Klesající míra nezaměstnanosti propůjčuje neoliberálnímu diskursu české vlády po parlamentních volbách v roce 2006 širší legitimitu a věrohodnost. Vláda pokračuje v plánech na zavedení přísnějších a efektivnějších postihů nelegální práce přistěhovalců, ale také důrazně prosazuje otevření domácího trhu práce levné a flexibilní pracovní síle ze zahraničí (Baršová, A. *Potírání neoprávněných ekonomických aktivit migrantů v Česku – právní a politický rámec*. In Nelegální ekonomické aktivity cizinců (Česko v evropském kontextu) Drbohlav, D. (ed.) UK v Praze, Karolinum, 2008, s. 84.

¹¹⁾ *Pokažené plány*. Respekt, 4. 19.–25. leden 2009, s. 36.

¹²⁾ Podle analytiků MPSV ČR v dobách nedávné ekonomické konjunktury zahraniční pracovní migranti přispívali k růstu českého HDP zhruba třemi procenty.

¹³⁾ *Zájem o zelené karty bude mizivý*. Hospodářské noviny, 5.–7. prosince 2008, s. 18.

¹⁴⁾ Podle studie washingtonského think-tanku MPI (Migration Policy Institut) o dopadu dnešní světové hospodářské krize na migraci v Americe by se při poklesu reálné mzdy v Mexiku o 10 % měla vláda USA připravit na 6,4–8,7% nárůst pokusů o nelegální migraci. Stejnou náporu nelegálních migrantů však může být vystavena i Česká republika, zvláště ze strany tradičních, pro naši republiku zdrojových zemí, v rámci procesů mezinárodní pracovní migrace, jež nejsou od nás relativně geograficky vzdálené, jako Ukrajina, Moldavsko a některé nové členské státy EU.

¹⁵⁾ Viz *Jevropa proty torgovli ljud' my*. Berlin 15.–16. zovtnja 2001. In Konference OBSE z pytaň demokratyčnych institucij i prav ljudyny. Kyjiv 2001, s. 72.

¹⁶⁾ Massey, S., Douglas, D. (1987) *The Ethosurvey in Theory and Practice*. International Migration Review, 21 (4), s. 1498–1522.

kvůli těmto negativním aspektům jsou klientelistické vztahy pod značným vlivem domácí žurnalistiky, která formuje jejich obraz ve společenském mínění, zjednodušeně označovány jako relikty sovětského systému, soudobé otroctví, nebo kvazifeudalismus¹⁴⁾.

Značný sociální kapitál, který mohou využít ukrajinští pracovní migranti, je také nahromaděn v organizačních strukturách ukrajinské diaspory, tj. části ukrajinského etnika, která po několik generací žije v Čechách – první mohutná vlna ukrajinské migrace dorazila do nezávislého Československa na počátku dvacátých let minulého století, když skončil neúspěchem ukrajinský boj za nezávislost se sovětským Ruskem. Integraci ukrajinských migrantů v ČR však výrazně napomáhají i organizační struktury místní řecko-katolické a pravoslavné církve.

Naproti tomu mongolská migrační komunita, která se zformovala na území našeho státu jenom v období posledních několika let (a to proto, že mongolská pracovní síla je značně levnější a lépe se s ní manipuluje než například s ukrajinskými gas-tarbaityry), však podobnými strukturami jako Ukrajinci v ČR, jež soustřeďují životně důležitý sociální kapitál pro zahraniční pracovníky, nedisponuje. To také částečně vysvětluje, proč s nástupem dnešní celosvětové hospodářské krize mongolští pracovníci hromadně opouštějí Českou republiku.

Dnešní hospodářská recese však odhalila i další důležitou skutečnost: deformace na českém trhu práce, které jsou posilovány procesy mezinárodní pracovní migrace. Českou republiku

obchází strašidlo. Jmenuje se „montážní dílna Evropy“. V porovnání s průměrem 27 členských zemí EU máme vysoký podíl zaměstnaných v průmyslu a stavebnictví (40,3 % proti 24,8 %). Před rokem 2000 tento podíl klesal, ale trend se zastavil vstupem zahraničních investorů, kteří využívají možnosti získat relativně levnou pracovní sílu, která se rekrutuje ve stále větší míře z řad zahraničních pracovních migrantů. Tento stav není pro Českou republiku ani lichotivý, ani perspektivní. Kromě toho v momentě, kdy bude stát závislý jen na zahraničních nadnárodních firmách, na dovozu pracovníků z ciziny, ztratí svou vlastní identitu a sebevědomí. „Když budeme zemí, kde se jen občas něco smontuje, občas naváže na nějakou další službu, budeme jen námezdními dělníky,“ zdůrazňuje šéfka Asociace malých a středních podniků Eva Svobodová¹⁵⁾. Tuzemské ekonomice chybělo v minulém roce odhadem 300 000 řemeslníků (otázky nedostatku řemeslníků se ale neřeší jen v tuzemsku – přiznávají je téměř všechny země Evropy).

Jeden z možných optimistických scénářů vývoje předpokládá, že po odeznění stávající hospodářské recese nastoupí nová éra reindustrializace evropské ekonomiky, jejímž pilířem, jak se ukazuje, nemohou být služby a bankovníctví, jež opětovně zhodnotí tradiční řemeslnou zručnost. A proto cílená výchova řemeslníků (protože velice důležitá je také jejich stavovská mentalita), do které budou muset být vtaženi též zahraniční pracovní migranti, se může stát velkou komparativní výhodou pro českou ekonomiku.

¹⁴⁾ V síti klientských vztahů má svůj původ převážná většina závažných problémových situací, do kterých se dostávají ukrajinští pracovní migranti v ČR, což vyvolává potřebu konceptuálního studia těchto vztahů společným úsilím sociální demografie, sociologie politiky a etnopsychologie – prozatím taková relevantní společenská objednávka nebyla jednoznačně formulována. Zjevná poddimenzovanost výzkumu problematiky sociálního kapitálu je však také v zahraniční literatuře v oblasti mezinárodní pracovní migrace.

Nutno zdůraznit, že standardní sociologickou kategorií klientelismu nelze fetišizovat (když se každý tzv. ukrajinský „klient“ – majitel firmy ztotožňuje s kriminálním elementem), protože se tím zastíňují reálné společenské procesy, místo toho, aby byly interpretovány jako určitá historická podoba mezilidských (sociálních) vztahů. Alespoň minimální znalosti o problematice klientelismu v zajímavé formě přibližuje například významný český sociolog J. Keller.

Viz Keller, J. *Úvod do sociologie. Studijní texty*. Praha 1995.

¹⁵⁾ *Soumrak řemesel v Česku*. Ekonom č. 31. 31. 7.–6. 8. 2008, s. 31.

Ilustrační foto Jiří NOVÁK

